

Koivut

Liuskalehtikoivu

Betula pendula f. *laciniata* 'Punkaharju'

Keskikokoisia, maan laadun suhteen vaatimattomia koristepuita. Latvus päästää runsaasti valoa lävitseen. Puu kestää nuorena melko hyvin tuulta, mutta vanhana se varistaa oksia herkemmin. Nopeakasvuinen puu juurtuu pääasiassa ylimpään maakerrokseen ja vie veden ja ravinteet pienemmiltä kasveilta, jollei niitä ole suojattu juurimatolla. Koivu ei siedä maantäyttöä juuristoalueella eikä tiesuolaa. Runko vaurioituu ja lahoaa herkästi kolhuista eikä kerran rikkoutunut valkoinen tuohi kasva ennalleen.

Korkeus: 10–15 metriä.

Kasvutapa: Kuten rauduskoivulla, mutta puu jää pienemmäksi. Runko on muhkuraton, latvus melko kapea ja vanhan puun oksien kärjet riippuvat.

Lehdistö: Loimaankoivun (*Betula pendula* f. *crispa*) lehden liuskat ovat kapeat, pitkät, sahalaitaiset ja eteenpäin osoittavat. Pirkkalankoivun (*B. f. bircalensis*) lehden liuskat ovat ehytlaitaiset ja leveähköt. Syysväri himmeän oranssinkeltainen.

Kukinta: Riippuvat keltaiset hedenorkot avautuvat toukokuussa lehtien puhjettua.

Kasvupaikka: Aurinko; kasvualusta kuiva–tuore, keskiravinteinen. Rauduskoivu viihtyy hieskoivua paremmin kuivassa maassa, mutta se sietää ajoittain seisovaa vettäkin. Runsaassa valossa latvus pysyy kauniina.

Vyöhykkeet: I–VI.

Taimiväli: 5 metriä.

Leikkaus: Koivuja leikataan mahdollisimman vähän, lähinnä kuolleita oksia poistetaan. Leikkaus tehdään mieluiten elokuussa, sillä puulla on runsas mahlavuoto kevättalvella ja keväällä.

Huutokosken taimisto

Punakoivu

Betula pubescens f. *rubra*

Tummanpunalehtinen hieskoivun muoto, joka on kotoisin Oulun läheltä Yli-Kiimingistä vuonna 1979. Puu soveltuu parhaiten Pohjois-Suomen oloihin. Se kestää nuorena melko hyvin tuulta, mutta vanha puu varistaa oksia herkemmin. Nopeakasvuinen puu juurtuu pääasiassa ylimpään maakerrokseen eikä siedä maantäyttöä juuristoalueella eikä tiesuolaa. Runko vaurioituu ja lahoaa herkästi kolhuista.

Punakoivu, kasvullisesti lisättynä, koristepuuna on nopeasti yleistynyt.

Korkeus: 10 metriä.

Kasvutapa: Runko on vanhanakin valkoinen, sileä ja lähinnä poikittaisuurteinen. Jäykät oksat suuntautuvat sivuille tai alaviistoon ja riippuvat vain kärkiosastaan.

Lehdistö: Tummanpunainen koko kesän.

Kukinta: Riippuvat keltaiset hedenorkot avautuvat toukokuussa lehtien puhjettua.

Kasvupaikka: Aurinko; kasvualusta tuore–kosteaa, keskiravinteinen. Punakoivun lehdistö pysyy punaisimpana runsaassa valossa. Punakoivu on melko vaatimaton kasvualustan suhteen.

Vyöhykkeet: I–VII.

Leikkaus: Koivuja leikataan mahdollisimman vähän, lähinnä kuolleita oksia poistetaan. Leikkaus tehdään mieluiten elokuussa, sillä puulla on runsas mahlavuoto kevättalvella ja keväällä.

Visakoivu

Betula pendula var. carelica

Visakoivun puuaines on koristeellisen kuviollista ja hyvin kovaa, minkä vuoksi sitä hyödynnetään mm. arvokkaissa huonekaluissa. Koristepuuna visakoivu sopii isoille pihoilta ja puistoihin, sillä sen latvus saattaa olla hyvin leveä.

Latvus päästää runsaasti valoa lävitseen. Puu kestää nuorena melko hyvin tuulta, mutta vanhana se varistaa oksia herkemmin. Nopeakasvuinen puu juurtuu pääasiassa ylimpään maakerrokseen ja vie veden ja ravinteet pienemmiltä kasveilta, jollei niitä ole suojattu juurimatolla. Koivu ei siedä maantäyttöä juuristoalueella eikä tiesuolaa. Runko vaurioituu ja lahoaa herkästi kolhuista eikä kerran rikkoutunut valkoinen tuohi kasva ennalleen.

Visakoivu (*Betula pendula var. carelica*) ei varsinaisesti ole erikoismuoto vaan rauduskoivun muunnos. Visautumisen syynä pidetään periytyvää mutaatiota. Visakoivua tavataan luonnonvaraisena melko harvinaisena Etelä-Suomessa. Sen luontainen levinneisyysalue ulottuu lännessä Norjan ja Ruotsin eteläosista itään Venäjän Karjalaan ja etelään Baltian maihin sekä Puolaan ja Valkovenäjälle.

Usein visakoivun taimista vain noin puolet kasvaa visakoivuiksi ja lopuista kasvaa tavallisia rauduskoivuja. Visakoivut ovat hidaskasvuisuutensa takia lyhyempiä kuin tavalliset rauduskoivut. Puun haaroittuminen on voimakasta ja se voi olla pensasmainen. Sen runko on usein mutkainen ja kyhmyinen, ja oksat ovat paksuja.

Visa on siis periytyvä ominaisuus, joka aiheuttaa poikkeavuutta puun solukossa. Erilaisia visatyyppejä on neljä: paukura-, kaula-, juomu- ja rengasvisa. Yksi puu voi ilmentää useampia visatyyppejä. Paukuravisa on taloudellisesti arvokkain ja kysytyin visatyyppi. Visautumisen alkamisajankohta vaihtelee, mutta alkaa usein ensimmäisen kymmenen vuoden aikana. Visautumisen seurauksena kuoren osia jää rungon sisään, jolloin puuainekseen muodostuu koristeellisia kuvioita. Ruskeat "visasolut" voivat puun poikkileikkauspinnassa muodostaa tähtimäisen kuvion, jolloin puhutaan visakukasta.

Visatyyppit: paukuravisa (yleisin), kaulavisa, juomuvisa, rengasvisa ja oksavisa.

Visakoivun puuaines on kaunista ja haluttua. Sitä käytetään yleisesti koriste- sekä lahjaesineissä ja toisinaan myös viiluna. Visakoivu on ainoa painon perusteella myytävä kotimainen puulaji. Tuoreena visakoivu voi painaa 930 kg/m³ ja kuivattuna 12 %:n kosteuteen 700-730 kg/m³. Visakoivun hinta vaihtelee paljon mm. visan laadun, oksaisuuden ja erän koon mukaan. Kilosta tuoretta puuta maksettava korvaus on yleensä 0,4 ja 4,2 euron välillä.

Visakoivun syntymiseen liittyy kansantarina: Piru pyyteli kerran talonpojalta puuta. Isäntä lupasi pirulle puuta sillä ehdolla, että puu ei saa olla suora eikä väärä vaan siltä väliltä. Piru etsiskeli sellaista puuta koko päivän. Illalla piru oli jo niin suutuksissa, kun puuta ei löytynyt, että tarrasi koivun runkoon kiinni ja puristeli sen pinnan muhkuraiseksi ja sisustan koukeroiseksi. Näin piru sai puunsa, joka ei ollut suora eikä väärä.

Kasvutapa: Heikosti visoittunut puu näyttää miltei tavalliselta rauduskoivulta, mutta vahvasti visoittuneen puun runko on selvästi muhkurainen ja haarautuu usein alhaalta. Se tekee latvuksesta hyvin leveän.

Lehdistö: Vinoneliömäinen tai kolmiomainen, syksyllä himmeän oranssinkeltainen.

Kukinta: Riippuvat keltaiset hedenorkot avautuvat toukokuussa lehtien puhjettua.

Kasvupaikka: Vaatimaton kasvupaikan kosteuden ja ravinteiden suhteen, sietää kuivuutta ja ajoittain seisovaa vettä. Puu tarvitsee runsaasti valoa, jotta latvus pysyy kauniina.

Leikkaus: Koivuja leikataan mahdollisimman vähän, lähinnä kuolleita oksia poistetaan. Leikkaus tehdään mieluiten elokuussa, sillä puulla on runsas mahlavuoto keväällä ja keväällä.

Ahosen taimisto. Google Sites, puulajipuisto

Tunturikoivu

Betula pubescens subsp. czerepanovii

Tunturikoivu on hieskoivun, pohjoinen, usein monirunkoinen 2-8 m korkea alalaji. Rungot ovat usein mutkaisia. Tuohi on sileä, valkoinen-kellertävä-ruskea ja vain tyvi on kaarnoittuva. Vuosikasvaimet ovat karvattomat ja nystyttömät. Tahmeat silmut ovat tylpät (hieskoivulla suipot). Leveän soikea, kertaalleen sahalaitainen paksu lehtilapa on 1,5-4,5 cm. Syysväri on oranssi. Kukkii kesäkuussa.

Tunturikoivu kasvaa yleisenä tunturiseuduilla kuivissa tuoreissa kangasmetsissä ja rannoilla muodostaen metsänrajan 300-650 m korkeudella.

Suomen tunturikasvio. Henry Väre ja Rauni Partanen

Pienlehtikoivu

Betula pendula 'Pitsi'

Pienlehtikoivu on muutoin samanlainen puu kuin hieskoivu lukuunottamatta huomattavasti pienempiä lehtiä. Linkki hieskoivuun. Pienlehtikoivun varsi on nuorena rusehtava ja helposti repeilevä. Pienlehtikoivun vuosikasvaimet ovat pehmeitä ja nukkamaisia. Latvus on pensasmainen ja oksat pystyhyköjä. Pienlehtikoivu on usein monirunkoinen puu. Koivun runkoa peittää valkoinen tuohi. Tyveä peittää vaalea tyvikaarna. Latvuksen uloimmat haarat ovat usein riippuvia. Koivulla on laaja pinnallinen juuristo. Pienlehtikoivu voi kasvaa hyvin kosteilla mailla. Se kestää hyvin ilmansaasteita ja tarvitsee paljon valoa. Koivu on myrskynkestävä, koska sillä on paksu ja muhurainen pääjuuri, joka on voimakkaasti haarautunut. Kukinta tapahtuu huhti-kesäkuussa lehtien puhjettua.

Pienlehtikoivu kasvaa Suomessa aina Kittilän korkeudelle saakka. Pienlehtikoivu on kasvupaikkansa suhteen vaatimattomampi kuin rauduskoivu. Se kasvaa tiukkasavisilla mailla, ja kestää kylmää. Sen juuristo toimii vetisessä maassa, jossa rauduskoivun juuristo "hukkuu" ja puut voivat huonosti tai kuolevat, esimerkiksi tulvan takia. Monet nisäkkäät voivat vahingoittavaa pienlehtikoivua syömällä sen oksia. Niitä ovat hirvi, metsäjänis, rusakko ja myyrät.

Pienlehtikoivua voi käyttää lähes samalla lailla kuin hieskoivua. Sen puuaines on vaaleaa ja syykuvio erottuu heikosti. Sydänpuu ei erotu väriltään pintapuusta. Puuaines on kovaa, taipuisaa ja hyvin liikkuvaa. Pienlehtikoivua käytetään pääsääntöisesti koristepuuna sekä erikoisuuksina arboretumeissa ja puistoissa.

Tiedot on haettu Wikipediasta, pinkka.helsinki.fi, puuproffa.fi ja helsinki.fi 24.04.2019

Rauduskoivu

Betula pendula

Isokokoinen, maan laadun suhteen vaatimaton pioneeripuu. Latvus päästää runsaasti valoa lävitseen. Lehdistö on tehokas ilmanpuhdistaja, sillä hehtaarin koivumetsä voi sitoa vuodessa 68 tonnia pölyä. Koivu kestää nuorena melko hyvin tuulta, mutta vanha puu varistaa oksia herkemmin. Nopeakasvuinen puu juurtuu pääasiassa ylimpään maakerrokseen ja vie veden ja ravinteet pienemmiltä kasveilta, jollei niitä ole suojattu juurimatolla. Koivu ei siedä maantäyttöä juuristoalueella eikä tiesuolaa. Runko vaurioituu ja lahoaa herkästi kolhuista eikä kerran rikkoutunut valkoinen tuohi kasva ennalleen.

Rauduskoivun lehti on lähinnä kolmion tai vinoneliön muotoinen ja sen kärki on pitkä ja suippo. Lehden pinta on kalju. Rauduskoivun lehden reuna on toiskertaan sahalaitainen, jolloin lehden reunassa on isoja hampaita ja niissä edelleen pienempiä hampaita. Rauduskoivun nuoret vuosikasvaimet ovat karheapintaisia, hieskoivun sileitä. Rauduskoivun riippuvaoksaista muotoa nimitetään riippakoivuksi.

Rauduskoivu on suomalaisen metsäteollisuuden kannalta tärkein koivu. Sen puuaines on kovaa ja raskasta (kuivatiheys 640 kg/m³), hienosyistä ja tasa-aineista, kuvioltaan suoraa ja sileää. Kuivuessaan koivulla on taipumus halkeilla ja vääntyä minkä vuoksi kuivaaminen on suoritettava hitaasti.

Visakoivu on rauduskoivun metsätaloudellisesti merkittävin muunnos. Kauniin ja vaihtelevan puuaineensa ansiosta se on huonekalu- ja puukoristeteollisuuden raaka-aineena haluttua.

Monet tärkeät käyttöesineet on aiemmin valmistettu koivusta, kuten sukset ja monet kotitalouden työkalut. Koivun lehtiä käytetään mm. yrttiteeseikoituksissa sekä lankojen värjäyksessä. Mahla on keväinen janojuoma optimaalisine kivennäisainesisältöineen. Koivun asema suomalaisen saunakulttuurin vihtapuuna on myös kiistaton. Rauduskoivusta syntyy paras talvivihta hieskoivun jäädessä kesävihdan materiaaliksi. Juhannuksen vietossa koivu on vakiinnuttanut oman paikkansa talon porraspielessä sekä tuoksuvihdaksina maljakossa tuvan pöydällä. Juhannuksena vaihtuu myös vihtavuosi, jolloin talvivihtoista viimeinen poltetaan käyttämättömänä kokossa ja ensimmäinen uusi taitetaan matkalla juhannussaunaan.

Rauduskoivu on Suomen kansallispuu.

Korkeus: 20–25 metriä.

Kasvutapa: Runko on muhkuraton, latvus melko kapea ja vanhan puun oksien kärjet riippuvat. Puu elää noin 100-vuotiaaksi.

Lehdistö: Tulee lehteen aiemmin ja varistaa lehtensä myöhemmin kuin hieskoivu. Lehti on vinoneliömäinen tai kolmiomainen, syksyllä himmeän oranssinkeltainen.

Kukinta: Riippuvat keltaiset hedenorkot avautuvat toukokuussa lehtien puhjettua.

Kasvupaikka: Aurinko; kasvualusta kuiva–tuore, keskiravinteinen. Rauduskoivu viihtyy hieskoivua paremmin kuivassa maassa, mutta se sietää ajoittain seisovaa vettäkin.

Runsaassa valossa latvus pysyy kauniina.

Vyöhykkeet: I–VIII.

Leikkaus: Koivuja leikataan mahdollisimman vähän, lähinnä kuolleita oksia poistetaan. Leikkaus tehdään mieluiten elokuussa, sillä puulla on runsas mahlavuoto kevättalvella ja keväällä.

Hieskoivu

Betula pubescens

Isokokoinen, maan laadun suhteen vaatimaton pioneeripuu. Latvus päästää runsaasti valoa lävitseen. Lehdistö on tehokas ilmanpuhdistaja, sillä hehtaarin koivumetsä voi sitoa vuodessa 68 tonnia pölyä. Koivu kestää nuorena melko hyvin tuulta, mutta vanha puu varistaa oksia herkemmin. Nopeakasvuinen puu juurtuu pääasiassa ylimpään maakerrokseen ja vie veden ja ravinteet pienemmiltä kasveilta, jollei niitä ole suojattu juurimatolla. Koivu ei siedä maantäyttöä juuristoalueella eikä tiesuolaa. Runko vaurioituu ja lahoaa herkästi kolhuista eikä kerran rikkoutunut valkoinen tuohi kasva ennalleen.

Korkeus: 15–20 metriä.

Kasvutapa: Hieskoivu kasvaa hitaammin ja jää pienemmäksi kuin rauduskoivu. Laji elää keskimäärin 80 vuotta. Hieskoivun runko on vanhanakin valkoinen, sileä ja lähinnä poikittaisuurteinen. Jäykät oksat suuntautuvat sivuille tai alaviistoon ja riippuvat vain kärkiosastaan.

Lehdistö: Puikeat, pyöreähköt ja lyhytkärkiset, kertaalleen sahalaitaiset.

Kukinta: Riippuvat keltaiset hedenorkot avautuvat toukokuussa lehtien puhjettua.

Kasvupaikka: Aurinko–puolivarjo. Kasvualusta tuore–märkä, keskiravinteinen. Hieskoivu kasvaa luonnossa kosteammilla paikoilla kuin rauduskoivu, mutta molempia tavataan myös vierekkäin tuoreissa metsissä ja rannoilla. Hieskoivu menestyy suollakin seisovassa vedessä eikä vaadi yhtä paljon valoa kuin rauduskoivu.

Vyöhykkeet: I–VIII..

Leikkaus: Koivuja leikataan mahdollisimman vähän, lähinnä kuolleita oksia poistetaan. Leikkaus tehdään mieluiten elokuussa, sillä puulla on runsas mahlavuoto kevättalvella ja keväällä.